

2024-06-18

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2024/131

Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till ju.L5@regeringskansliet.se

Diarienummer Ju2024/00351

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ BETÄNKANDET EN EFFEKTIVARE KONTAKTFÖR- BUDSLAGSTIFTNING – ETT UTÖKAT SKYDD FÖR UTSATTA PERSONER, SOU 2024:13

Övergripande för det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Att utvidga kontaktförbudslagstiftningen är en angelägen fråga och kommer att bidra till att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i huvudsak i betänkandets förslag som bidrar till att främst uppfylla intresset av att förebygga och ge skydd till kvinnor och barn som är utsatta för våld och andra kränkningar i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck. Myndigheten ser att förslagen ökar användningen av kontaktförbudslagstiftningen och den brottspreventiva funktionen.

Myndigheten tillstyrker även utredningens förslag och bedömningar vad gäller straffskala för barnfridsbrott, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning samt brottskatalogen för hedersförtryck samt fridskränkningens brotten.

Synpunkter enligt utredningens disposition

8.2.1 Den brottspreventiva funktionen behöver förstärkas

Jämställdhetsmyndigheten delar utredningens bedömning att den brottspreventiva funktionen av kontaktförbud behöver förstärkas.

Utredningen menar att det kan finnas en risk för ”okynnesansökningar” och ger som exempel att detta kan ske i samband med vårdnadstvist. Det saknas belägg för att våldsutsatta kvinnor och deras barn som ansöker om kontaktförbud för sig själva och sina barn, i samband med vårdnadsfrågan, gör detta för att söka fördelar i vårdnadstvist. Det finns internationella studier som pekar på att det är mycket ovanligt att föräldrar medvetet för fram falska uppgifter.¹ Jurister och domare kan underskatta risken för våld om de inte står fria från föreställningen om att kvinnor för fram falska uppgifter om våld och andra övergrepp.² Det kan vara farligt för både den våldsutsatta kvinnan och barnen att inte skyddas under separation och under vårdnadstvist då

riskan för våldsutsatthet är som störst. Det kan ytterst utgöra en bakgrund för att ut-sättas för dödligt våld.³

Det är viktigt att kontaktförbud beviljas för våldsutsatta kvinnor i samband med en separation och ett eventuellt övertagande av hyreskontrakt för det gemensamma boendet, i enlighet med myndighetens tidigare remissyttrande.⁴

8.3.2 Risk för otillbörlig övervakning ska utgöra en grund för kontaktförbud

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker att otillbörlig övervakning införs som ytterli-gare en grund för att utfärda kontaktförbud.

Detta är ett steg i riktning mot att även erkänna faran i, och effekterna av psykisk kontroll. Det kan vara integritetskränkande och hämmande när digitala hjälpmedel används för att övervaka en individs liv och vardag. Utredningen menar dock att det är rimligt att godta ett visst ”omoget” beteende i samband med separation och att en ansökan om kontaktförbud i sådant fall inte bör beviljas. Jämställdhetsmyndigheten anser att risk för att någon ansöker om kontaktförbud för att den tidigare partnern betar sig allmänt ”omoget” i samband med separation förefaller liten, och menar att gräns-dragningen för detta beteende kan bli godtycklig med nuvarande skrivning.

8.3.4 Fler omständigheter ska beaktas vid riskbedömningen

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker den föreslagna utvidgningen av vilka fall som kan omfattas av kontaktförbud. Särskilt viktigt blir förslaget att tidigare brottslighet inte ska vara den enda parameter som ges betydelse. Våldsutsatta kvinnor anmäler inte alltid utsatthet för våld. I de fall anmälan görs leder det inte sällan till att ärendet avskrivs. Därför är det särskilt viktigt att som utredningen föreslår, inte lägga all vikt vid förbudspersonens tidigare brottslighet i bedömningen om kontaktförbud och ut-vidgat kontaktförbud.

Det ska även beaktas särskilt om andra omständigheter, hänförliga till den som förbudet avses gälla mot, innebär en ökad risk för att han eller hon gör sig skyldig till ett sådant beteende som kan läggas till grund för ett kontaktförbud.

Strukturerade riskbedömningar

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att Åklagarmyndigheten och Polis-myndigheten ska ges i uppdrag att gemensamt se över hur användningen av struktu-rerade riskbedömningar kan öka i ärenden om kontaktförbud.

Det är centralt att detta sker för att möjliggöra en individuell riskbedömning i varje enskilt fall. Översynen som föreslås att Åklagarmyndigheten och Polismyndig-heten även ska överväga om det bör tas fram en ny, för ändamålet avsedd, modell för strukturerade riskbedömningar behöver ske skyndsamt, för att vara på plats vid de nya reglernas ikraftträdande.

8.3.6 Särskilt utvidgade kontaktförbud som en förstahandsåtgärd

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att särskilt utvidgade kontaktförbud kan beslutas som förstahandsåtgärd vid påtaglig risk för att den som förbudet avses

gälla mot kommer att begå brott som innebär ett allvarligt angrepp på den andra personens liv eller hälsa eller trygghet till person.

För individer med hög risk för utsatthet för våld och hot, exempelvis hedersrelaterad brottslighet, kan det vara lämpligt att bevilja det särskilda utvidgade kontaktförbudet som en förstahandsåtgärd.

8.3.7 Det geografiska områdets storlek vid särskilt utvidgade kontaktförbud

Myndigheten tillstyrker att det geografiska områdets storlek även fortsättningsvis ska kunna omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där den som ska skyddas har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas.

Området behöver vara tillräckligt stort för att möjliggöra för polisen att ingripa innan förbudspersoner når fram till den som ska skyddas. I vissa fall kan området behöva vara omfattande, exempelvis i samband med en skyddsplacering av en individ med mycket hög hotbild.

Det bör även beaktas att förbudspersonen i samband med skyddspersonens ansökan får veta i vilket område personen befinner sig. Om det endast är ett avgränsat område, exempelvis en angiven kommun, där kontaktförbudet gäller är det relativt lätt för gärningspersonen att hitta de som ska skyddas.⁵ Ju större område kontaktförbudet omfattar, ju mer skydd har den som är utsatt. För att säkerställa skyddet för personer med mycket hög hotbild, exempelvis personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, bör det utredas en möjlighet att utfärda ett kontaktförbud som innebär att förbudspersonen inte får lämna ett visst område i stället för att avgränsa ett visst område där kontaktförbudet gäller. På så vis är det skyddade fysiska området tillräckligt stort för att kunna säkerställa skyddet för den som är utsatt i högre grad utan att röja var i landet skyddspersonen befinner sig. Det torde gälla få fall per år där en sådan ingripande åtgärd skulle bli aktuell.

8.3.8 En presumtion för kontaktförbud i vissa fall

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att det ska föreligga en presumtion för kontaktförbud om förbudspersonen har dömts till brott mot närstående eller tidigare närståendes persons liv, hälsa, frihet eller frid och straffvärdet uppgår till minst sex månaders fängelse. Myndigheten tillstyrker det samma om brotten är olaga förföljelse eller hedersförtryck oavsett straffvärdet på brottet och oavsett om parterna är närstående/tidigare närstående eller inte. Myndigheten anser att även brott med hedersmotiv bör omfattas av regleringen, exempelvis om en morbror blir dömd för mordförsök med hedersmotiv.

8.4.3 Bör elektronisk övervakning kunna användas vid samtliga former av kontaktförbud?

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker i nuläget resonemanget som gör att utredningen landar i att endast utvidgade och särskilt utvidgade kontaktförbud förenas med elektronisk övervakning.

Ett av skälen som anförs mot elektronisk övervakning ska kunna användas vid samtliga former av kontaktförbud är att det skulle vara integritetskränkande med så

kallade *Victim devices* som spårar både den som ska skyddas och förbudspersonen. Myndigheten önskar vidare utredning av möjligheten att i framtiden använda victim devices, då det i det enskilda fallet skulle kunna vara önskvärt för skyddspersonen även om det innebär att denne spåras.

8.5.6 Rätten till offentligt biträde för unga förbudspersoner ska utökas

Jämställdhetsmyndigheten instämmer i utredningens bedömning om att stärka barns ställning i ärenden om kontaktförbud och att förbudspersoner under 18 år ska ha rätt att företrädas av ett rättsligt ombud.

Det ska införas en möjlighet att förordna en särskild företrädare för barn i ärenden om kontaktförbud

Myndigheten ser ett behov av att stärka ställningen även för barn som skyddsperson vid kontaktförbud. Idag avslås en stor del av ansökningarna som rör barn, exempelvis på grund av att ena vårdnadshavaren motsätter sig kontaktförbud för barnet, inte sällan där vårdnadshavaren själv är förbudsperson. Barns bästa ska alltid komma först och varje barn har rätt att uttrycka sin åsikt, vara delaktiga och bli lyssnade på.⁶

Myndigheten anser att det vore önskvärt att utreda möjligheten att endast den ena vårdnadshavaren, i vissa fall, ska kunna ansöka om kontaktförbud för barnet, alternativt att socialnämnden i vissa fall får vidta åtgärder utan den andra vårdnadshavarens samtycke. Enligt föräldrabalk (1949:381), FB, 6 kap. 13 a § får socialnämnden besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa och bland annat åtgärden som gäller viss behandling som omfattas av hälso- och sjukvården samt socialtjänstens öppenvård. Myndigheten anser att en liknande möjlighet skulle kunna finnas vad gäller kontaktförbud.

8.6.4 En kontaktperson ska utses för parterna

Jämställdhetsmyndigheten välkomnar utredningens förslag om att utse en kontaktperson inom polismyndigheten för skyddspersonen och förbudspersonen. Parallellt med ovan vill myndigheten lyfta fram sin rekommendation för långsiktigt arbete med skyddade personuppgifter.⁷ Däri föreslås att våldsutsatta kvinnor som lever med skyddade personuppgifter och har ett stort antal myndighetskontakter bör erbjudas en kontaktperson inom socialnämnden som kan erbjuda vägledning, stöd och hjälp i myndighetskontakter och praktiska vardagsfrågor. Då det i många fall av beviljade skyddade personuppgifter och kontaktförbud kan handla om samma personer, både barn och vuxna, bör samverkan ske mellan Polismyndigheten och socialnämnden efter underrättande av kontaktförbud, i enlighet med utredningens förslag 8.6.2. att socialnämnden alltid ska underrättas när ett beslut om kontaktförbud meddelas.

9.6.3 Barnfridsbrott

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker utredningens förslag att skärpa straffskalan för grovt barnfridsbrott på så sätt att minimistraffet höjs till ett års fängelse och maximistraffet höjs till fängelse i sex år.

Situationer då barn bevittnar och upplever att en närstående blir utsatt för våld eller andra brottsliga handlingar är ett allvarligt samhällsproblem och ger konsekvenser för barnet som utsätts. Likaså är grundbrottet, att en närstående utsätts för våld i nära relation ytterst allvarligt. Den praxisgenomgång som utredningen gjort visar att straffvärdet för barnfridsbrottet i stort följer straffvärdet för grundbrottet. Om man anser att straffet är för lågt för barnfridsbrottet bör man se över straffvärdet för normalgraden av grundbrottet. Vidare behövs dessa ärenden prioriteras vid utredning och hantering inom rättsväsendet, för att öka andelen ärenden som leder till åtal och fällande dom.

Jämställdhetsmyndigheten delar utredningens bedömning att det i dagsläget inte behövs en höjning av minimistraff för normalgraden av barnfridsbrott. Det finns emellertid flera goda skäl att fortsätta följa och utvärdera straffskalan och eventuellt höja även minimistraffet till tre månaders fängelse för brott av normalgraden om en sådan kartläggning av praxisbildningen skulle visa på problem vid tillämpningen av lagstiftningen i framtiden.

9.7.3 Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

Mäns våld mot kvinnor, och våld i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. Det är viktigt att samhället visar på brottets allvar genom att tilldela en straffskala som återspeglar det. Jämställdhetsmyndigheten delar emellertid bedömningen som utredningen gjort om att straffskalan för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning i dagsläget inte bör ändras. Detta då det får oönskade negativa konsekvenser bland annat vid just straffmätningen, då en höjning av maximistraffet skulle innebära att vissa grova brott, så som grov våldtäkt, som idag döms särskilt för, skulle omfattas av lagrummet enligt normala juridiska konkurrensregler. Jämställdhetsmyndigheten ser det som önskvärt att även fortsättningsvis kunna döma särskilt för vissa grova brott, så som grov våldtäkt, då det sammanlagda straffvärdet blir högre. Likaså är det av vikt att sexualbrott särskilt framgår vid registerutdrag.

Myndigheten vill dock påtala att ett stort problem på området är att det saknas resurser och prioritering inom rättsväsendet vad gäller mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation, vilket leder till få fällande domar, både vad gäller fridskränkingsbrotten och sexualbrott. Det behövs kunskapshöjning inom rättsväsendet och prioritering av dessa ärenden inom polisen, för ökad möjlighet till lagföring.

10. 5 Brottskatalogen för hedersförtryck och fridskränkingsbrotten, utredningens övervägande

Jämställdhetsmyndigheten delar utredningens bedömning att det bör tydliggöras att anstiftan och medhjälp kan ingå i de särskilda brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning samt hedersförtryck. Det är särskilt viktigt vad gäller hedersrelaterat brottslighet för att täcka in den kollektiva aspekten av brottsligheten.

11.3.1 Ekonomiska konsekvenser, kostnader för Polismyndigheten

Myndigheten anser att de medel som behövs för att genomföra arbetet med kontaktförbud bör öronmärkas i de beräknade kommande anslagen till Polismyndigheten.

Det är av stor vikt att satsningarna inte prioriteras ned. Kostnadsökningen för Polismyndigheten är betydande, och eftersom utredningens bedömning är att ett effektivt arbete med elektronisk övervakning av kontaktförbud förutsätter att Polismyndigheten byter ut den nuvarande utrustningen mot bättre fungerande, bör medel avsättas särskilt för ändamålet.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag
Generaldirektör

Lena Landén Jonas
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Berit Jernberg, enhetschefen Katarina Björkgren, chefsjuristen Anna Tingbäck och utredaren Sara Platten Bäckström deltagit.